

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 566:e PLENARSESSION –
INTERACTIO, 19.1.2022–20.1.2022

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om att utveckla artificiell intelligens i
europeiska mikroföretag samt små och medelstora företag (MSMF)

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 194/01)

Föredragande: **Marie-Françoise GONDARD-ARGENTI**

Beslut av EESK:s plenarförsamling:	25.3.2021
Rättslig grund	Artikel 32.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	13.12.2021
Antagande vid plenarsessionen	19.1.2022
Plenarsession nr	566
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	238/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) erinrar om att mikroföretag samt små och medelstora företag (nedan kallade MSMF) kommer att använda artificiell intelligens (AI) i proportion till dess tillförlitlighet, inkludering och hållbarhet, och om den ingår i ett miljövänligt ekonomiskt och socialt system och bidrar till företagsutveckling, anställbarhet och bättre livskvalitet och hälsa för alla arbetstagare och medborgare i EU. Respekt för grundläggande och sociala rättigheter och ökade krav om öppenhet kommer att främja medborgarnas och MSMF:s tillit och anskaffning av AI.

1.2 EESK påminner om att såväl egenföretagare som MSMF inom alla sektorer står för 99 % av företagen i EU, två tredjedelar av arbetstillfällena i den privata sektorn och mer än hälften av det mervärde som skapas av företagen i EU. Om än utsatta för en konkurrens som radikalt har förvandlats av ekonomins digitalisering, har de en viktig roll att spela för att hantera de utmaningar som EU:s digitala och gröna omställning innebär. De måste därför få lika tillgång till AI, annars riskerar EU att berövas sina mest värdefulla ekonomiska, sociala och mänskliga resurser.

1.3 EESK underströk i sitt yttrande om översyn av den samordnade planen ⁽¹⁾ att en förutsättning för att EU:s industri ska kunna få ett uppsving är att MSMF inför AI på bred front. Trots den smidighet som kännetecknar MSMF och att de är angelägna om den digitala omställningen stöter de på betydande interna och externa svårigheter, såsom kostnader, brist på bredbandsinfrastruktur i vissa områden, tillgång till finansiering, personal, information och utbildning.

1.4 MSMF bör förses med enkla verktyg och tillgänglig finansiering som kan hjälpa dem att integrera denna kostsamma teknik, som ändå är nödvändig för att upprätthålla eller till och med stärka deras konkurrenskraft. Tillgång till högkvalitativa data i tillräcklig mängd samt fullskaliga experiment är av största vikt.

1.5 En stark politisk vilja på alla nivåer, ett nära samarbete med alla berörda parter i det organiserade civila samhället och en högkvalitativ social dialog i medlemsstaterna är vad som behövs för att på bästa sätt hjälpa MSMF att införa AI.

1.6 Eftersom det existerar MSMF av en mängd olika slag inom olika sektorer behövs, i fråga om AI, ett skräddarsytt och riktat stöd samt en smart och inkluderande lagstiftning. Detta är avgörande för att säkerställa rättssäkerhet och förtroende.

1.7 EESK rekommenderar att det utbildningsverktyg i form av en "verktygslåda" som nämns i EESK:s studie om detta ämne ⁽²⁾ och som beskriver de olika stegen i MSMF:s användning av AI, snabbt sprids till alla berörda parter, särskilt till företagsledningarna. Dessa former av stöd kan skingra den oro som AI-tekniken kan ge upphov till och förändra uppfattningarna på området.

2. Allmänna kommentarer

2.1 I studien "Boosting the use of Artificial Intelligence in Europe's micro, small and medium-sized enterprises", som har offentliggjorts av EESK, analyseras fem sektorer (jordbruket, byggsektorn, hälso- och sjukvården, juridiska tjänster och bokföring) i fem medlemsländer (Italien, Frankrike, Irland, Rumänien och Sverige). Rekommendationerna i dess "verktygslåda" kan användas av politiska beslutsfattare och MSMF.

2.2 Rapporten om små och medelstora företag 2021, som offentliggjordes av kommissionen i juli ⁽³⁾, ger en tydlig bild av hur digitaliserade MSMF i EU:s 27 medlemsländer i verkligheten är. Redovisningen går tillbaka på två undersökningar som genomfördes under pandemins första fas respektive under det sista kvartalet 2020.

2.3 De 25 miljoner MSMF i EU, som utgör grundpelarna i unionens ekonomi och som står för omkring 100 miljoner arbetstillfällen och nästan 57 % av EU:s BNP, spelar en viktig roll för värdeskapandet inom alla sektorer (alltifrån oberoende traditionella hantverksföretag till den sociala ekonomin, eller 2,8 miljoner rörelser, högteknologiska uppstarts företag osv.). De behöver ett skräddarsytt och riktat stöd samt en smart och inkluderande lagstiftning som borgar för rättssäkerhet, förtroende och livskvalitet för arbetstagarna.

2.4 EESK hoppas att de åtgärder som kommissionen och medlemsstaterna vidtar i fortsättningen också omsätts konkret på fältet. Den ovannämnda verktygslådan skulle kunna få offentliga myndigheter att, i samarbete med det civila samhället och berörda företag, prova skräddarsydda initiativ.

2.5 AI, som är en garant för industrins omställning, förblir ofta oåtkomligt för MSMF. Trots den smidighet som kännetecknar MSMF stöter de på svårigheter, både interna (personal, kostnader, tillgång till högkvalitativa data osv.) och externa (tillgång till bredbandsinfrastruktur, finansiering, information, utbildning osv.)

2.6 Ett införande av AI på bred front i MSMF är avgörande för att industrin i EU ska kunna få ett uppsving ⁽⁴⁾. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de mest utsatta strukturerna – egenföretagarna, mikroföretagen, familjeföretagen, landsbygdsföretagen samt företagen inom den sociala ekonomin – i syfte att undvika alla former av diskriminering, vars ekonomiska och sociala konsekvenser skulle vara katastrofala för EU som helhet.

⁽¹⁾ EUT C 517, 22.12.2021, s. 56.

⁽²⁾ EESK:s upphandlingsförfarande nr CES/FSA/02/2020; författare: Space Tec Partners.

⁽³⁾ "Annual Report on European SMEs 2020/2021", Europeiska kommissionen, juli 2021.

⁽⁴⁾ Yttrande INT/939 om översynen av kommissionens samordnade AI-plan (EUT C 517, 22.12.2021, s. 56).

2.7 För att kunna inlemma MSMF i den strategi för excellens och ledarskap som EU eftersträvar är det absolut nödvändigt att skapa ett klimat präglad av förtroende. Detta förutsätter att alla institutionella aktörer, hela vägen från kommissionen till de nationella regeringarna och de regionala och lokala strukturerna, mobiliserar för att tillhandahålla verktyg som är anpassade till företagets storlek och för att säkerställa stöd och garantier för investeringar. Att minska den digitala ojämlikheten och integrera nätverk för att överbrygga klyftan mellan MSMF och de stora koncernerna i fråga om AI är av avgörande betydelse.

2.8 Förtroende kommer av en stark politisk vilja till nära samarbete på alla nivåer. Det organiserade civila samhället, arbetsmarknadens parter, handelskamrar, yrkes- och branschorganisationer, sammanslutningar och föreningar osv., som finns på fältet och som är kända och erkända av både arbetsgivare och anställda i MSMF, är bäst lämpade att informera arbetstagare och arbetsgivare om de risker och utmaningar som finns i just deras bransch. De har all nödvändig kompetens för att påverka det politiska beslutsfattandet på alla nivåer, så att det på bästa sätt kan tillgodose de behov som MSMF har i fråga om AI. EESK anser att medlemsstaterna skulle ha ett intresse av att främja en högkvalitativ social dialog och avtalsdialog för att maximera effekterna av MSMF-politiken.

2.9 Det säger sig självt att det är viktigt att på ett ändamålsenligt sätt inrikta EU-program, såsom programmet för ett digitalt Europa och Horisont Europa, mot MSMF⁽⁵⁾. Alla verktyg måste mobiliseras på ett sätt så att de är lätta att använda.

2.10 De alltmer sofistikerade algoritmerna påverkar datakvaliteten och dataskyddet, t.o.m. säkerheten och öppenheten, och ger upphov till flera etiska frågeställningar (såsom diskriminering, ökande social ojämlikhet och ifrågasättande av självständigheten för mänskligt beslutsfattande). Dessa utmaningar, som ger anledning för alla – även MSMF – att iakttä yttersta försiktighet, får inte försena införandet av AI i MSMF.

2.11 Som framgår av följande punkter finner många av EESK:s rekommendationer stöd i resultaten av ovannämnda studie:

- MSMF:s införande av AI beror i första hand på hur väl chefer och anställda behärskar AI och är medvetna om dess risker innan denna teknik rullas ut.
- Endast lämplig finansiering kan kompensera för de nackdelar i fråga om storlek och utvecklingsgrad som de facto hämmar tillväxten av AI i MSMF. Därför välkomnar EESK de 1,98 miljarder euro som kommissionen har avsatt inom programmet för ett digitalt Europa.⁽⁶⁾ Innovationsnaven erbjuder den bästa tillgången till den senaste digitala kapaciteten och till utbildning av berörda parter.
- MSMF har behov av högkvalitativa externa databaser. EESK har redan betonat vikten av att säkerställa allmän tillgång till stordata inom den offentliga sektorn och av att inrätta robusta programmeringsgränssnitt (API) och till och med europeiska plattformar för säkert datautbyte⁽⁷⁾, såsom Gaia-X. Kommittén har också föreslagit en ömsesidig strategi för hantering och utbyte av data och betonat vikten av att utveckla altruistiska data⁽⁸⁾.
- Vad gäller tillhandahållande av AI-teknik, tillgång till data, standardisering och tillgång till finansiering behöver MSMF tydliga och enhetliga regler för hela den europeiska marknaden som en förutsättning för sund konkurrens, något som i sin tur skapar tillväxt och sysselsättning. Dessutom måste de själva så tidigt som möjligt delta i utarbetandet av standarder och föreskrifter på EU-nivå. Tydliga och transparenta svar på frågor om etik och ansvar kommer att stärka medborgarnas och konsumenternas förtroende för AI och motivera MSMF att införa tekniken.

2.12 EESK stöder rekommendationerna i ovannämnda studie och understryker att de förutsätter en särskilt stark och konsekvent politisk vilja att

- genom allmän utbildning och yrkesutbildning främja medborgarnas allmänna behärskning av AI, i syfte att underlätta för alla delar av det civila samhället, inbegripet MSMF, att tillägna sig AI och i samband med detta agera på ett kompetent och ansvarsfullt sätt; det är av yttersta vikt att komplettera den akademiska utbildningen med praktiska inslag och att anordna kontinuerlig och anpassad utbildning till ett överkomligt pris för såväl egenföretagare som dem som driver MSMF och deras anställda;⁽⁹⁾ vad gäller företagsledare måste deras tillgång till extern expertis underlättas genom partnerskap mellan företag, allmänt tillgänglig AI och ett utbud av "AI som tjänst" (AIaaS),

⁽⁵⁾ EESK:s yttrande (EUT C 429, 11.12.2020, s. 210).

⁽⁶⁾ Meddelande av den 10 november 2021 från kommissionsledamot Thierry Breton.

⁽⁷⁾ Se EUT C 240, 16.7.2019, s. 51.

⁽⁸⁾ Enligt definitionen i skäl 36 i kommissionens förslag till dataförvaltningslag, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0767>.

⁽⁹⁾ Se EESK:s yttrande (EUT C 429, 11.12.2020, s. 1).

- se till att MSMF på ett okomplicerat sätt får tillgång till både offentlig och privat finansiering och mobilisera de synergier som kommer av den EU-finansiering som är öronmärkt för dem,
- i alla områden, inbegripet landsbygdsområdena, garantera den infrastruktur och uppkoppling som behövs för att undvika att en digital klyfta uppstår samt erbjuda tillgång till relevanta och interoperabla data, som framför allt jordbruket är en stor användare av,
- säkerställa god samordning mellan alla aktörer och nivåer,
- främja en allmän medvetenhet om de utmaningar som finns på cybersäkerhetsområdet⁽¹⁰⁾ och om de ekonomiska och samhälleliga skador som partiska data och andra potentiella framväxande risker kan ge upphov till; den mänskliga mångfalden i utformningen av AI-verktyg är en viktig faktor i förbättringen av datakvaliteten,
- på bred front sprida god praxis och framgångshistorier på fältet och underlätta ömsesidig återkoppling för att på så sätt få igång ett generellt införande av AI bland MSMF.

2.13 EESK vill fästa EU-institutionernas uppmärksamhet på följande handlingsprinciper i fråga om AI:

- Att börja i liten skala för att inspirera till lämpliga och proportionerliga strategier, även om det betyder att de i ett senare skede måste anpassas till stora företag.
- Att stärka den rättsliga förutsägbarheten och främja förståelsen av reglerna för att underlätta för företagen att tillägna sig AI och för att stödja deras investeringar som syftar till att utveckla innovation och AI.
- Att underlätta allas förståelse av AI genom bättre samordning och ökade synergier mellan politiska instrument och initiativ med hjälp av en särskild MSMF-plattform.
- Att proaktivt uppmuntra storskaliga experiment exempelvis genom operativa åtagandeprotokoll. EESK upprepar vikten av att ha "provningsanläggningar och reglerade provningsplatser där man kan experimentera med och prova nya idéer"⁽¹¹⁾, samt behovet av att utvärdera dessa instrument så att de kan anpassas på bästa sätt⁽¹²⁾. De digitala innovationsknutpunkterna, Enterprise Europe Network och beställplattformarna bör arbeta med en hög grad av samordning för att stödja de små och medelstora företagens ansträngningar att införa AI.
- Att främja en Europaomfattande strategi genom att fullborda den europeiska inre marknaden och anpassa politiken till medlemsstaternas behov, alltifrån utveckling till införande av AI.
- Att möjliggöra tillgång till öppna data samtidigt som man dels respekterar dataskyddet och äganderätten, dels ökar dataflödena för inmatning i AI-baserade system.
- Att garantera en öppen inre marknad för att minska riskerna och öka möjligheterna att överföra AI-lösningar till MSMF. Interoperabilitet inom den grundläggande digitala infrastrukturen är en viktig förutsättning för detta.

3. Särskilda kommentarer⁽¹³⁾

3.1 Jordbruk

3.1.1 Jordbrukssektorn, som till stor del består av familjedrivna MSMF (96 % av jordbruksföretagen 2016), står inför många utmaningar i fråga om demografi, klimat, attraktionskraft och konkurrenskraft.

3.1.2 Med tanke på de fördelar som har påvisats med AI och robotteknik inom denna sektor är det önskvärt att som ett komplement till dessa förändringar ge fortlöpande stöd till jordbrukare och deras anställda samt utveckla utbildning på området och lämplig pedagogik vad gäller delning och aggregering av data⁽¹⁴⁾, samtidigt som man undersöker nya sätt att dela kostnader, såsom samarbetslösningar.

⁽¹⁰⁾ Se punkterna 4.7 och 4.8 i EESK:s yttrande (EUT C 429, 11.12.2020, s. 1).

⁽¹¹⁾ Se EUT C 240, 16.7.2019, s. 51.

⁽¹²⁾ Se EUT C 240, 16.7.2019, s. 51.

⁽¹³⁾ Dessa särskilda kommentarer hänför sig till de olika sektorer som har analyserats i ovannämnda EESK-studie.

⁽¹⁴⁾ Trots att jordbrukare är stora användare av satellitdata och automatisering ska de vara ovilliga att dela med sig av sina data, enligt rapporten "Intelligence artificielle – État de l'art et perspectives pour la France" (artificiell intelligens – aktuell utvecklingsnivå och framtidsutsikter för Frankrike), 2021.

3.2 Byggsektorn

3.2.1 Denna arbetskraftsintensiva sektor skulle kunna tjäna mer på digitalisering. 36 % av företagen har infört åtminstone någon form av AI-teknik, jämfört med 42 % av företagen i samtliga sektorer.

3.2.2 Byggnadsinformationsmodellering (BIM), som blir allt viktigare för sektorn och som användes av 29 % av företagen 2016, förutsätter omfattande investeringar i utbildning och en garanti för öppen och icke-diskriminerande tillgång till planeringsprogramvaror via öppna och standardiserade gränssnitt (öppen BIM) i syfte att inte försvåra MSMF:s tillträde till marknaden.

3.2.3 Denna sektors särdrag och potential skulle kunna göra den till ett exempel på ett grönt och digitaliserat Europa om förutsättningarna för att säkerställa marknadstillträde var uppfyllda i fråga om teknik och lagstiftning om offentlig upphandling.

3.3 Hälsa- och sjukvård

3.3.1 På hälso- och sjukvårdsområdet måste innovationen i större utsträckning än på annat håll uppfylla etiska krav och säkerhetskrav, alltifrån utformning till användning. För att kunna utveckla en AI-sektor på hälso- och sjukvårdsområdet krävs tillgång till högkvalitativa data i tillräcklig mängd. Territoriella experiment av sandlådetyp skulle vara välkomna för att hjälpa MSMF med detta.

3.3.2 MSMF är särskilt verksam inom sektorn för medicinsk utrustning (de står för 95 % av sektorns 32 000 företag) och sektorn för hälso- och sjukvårdstjänster. De ligger i framkant när det gäller innovation och produktivitet (47 % av företagen har redan infört någon form av AI-teknik).

3.3.3 De drabbas dock av höga kostnader för FoU, långa innovationscykler, komplexa förfaranden för godkännande för försäljning samt dataskyddsförordningens bindande ram.

3.3.4 Att inrätta ett europeiskt område med tillförlitliga hälsodata och rekrytera hybridarbetare som både har fackkompetens och behärskar digital teknik skulle främja framväxten av innovativa lösningar, även i MSMF, och innebära besparingar i form av mer hållbara och resilienta vårdssystem⁽¹⁵⁾.

3.4 Fria yrken⁽¹⁶⁾

3.4.1 Inom sektorn för de fria yrkena behandlas mycket känsliga uppgifter. Därför är utmaningarna i fråga om integritet, konfidentialitet, öppenhet och icke-diskriminering här särskilt framträdande.

3.4.2 Användningen av AI för automatisering av de mest betungande uppgifterna bör göra det möjligt för yrkesutövarna inom sektorn att fokusera på kärnan i sitt yrke, för att ännu bättre kunna tillgodose sina kunders/patienters behov.

3.4.3 Såsom framhålls i EESK:s yttrande "Fria yrken 4.0"⁽¹⁷⁾ väcker AI frågor om det särskilda förtroendeförhållandet mellan de fria yrkesutövarna och deras kunder samt om oberoende och yrkesansvar. Detta innebär exempelvis att man skulle behöva se över de etiska reglerna för de fria yrkena för att införliva tekniska och etiska aspekter som rör AI i dem och att nya krav på motsvarande utbildning och kompetens (datasäkerhet och datakvalitet, skydd av personuppgifter, cybersäkerhet osv.) fastställs.

3.5 Juridisk rådgivning

3.5.1 Trots en stadig tillväxt, oberoende av konjunkturcyklerna, (2,6 % per år mellan 2014 och 2018) bromsas framstegen inom denna sektor upp av de problem med öppenhet och partiskhet som ända från början har omgärdat AI på ett område där förtroendet bygger på direkt mänsklig kontakt.

3.6 Bokföring/revision

3.6.1 Denna sektor, med 640 000 företag verksamma i Europa 2018, domineras av MSMF. Eftersom hälften av bokföringsuppgifterna är möjliga att automatisera skulle AI kunna innebära ett mervärde och göra det möjligt för dem arbetar inom sektorn att fokusera mer på rådgivning till kunderna.

⁽¹⁵⁾ Se särskilt EESK:s yttranden i EUT C 341, 24.8.2021, s. 76 och EUT C 517, 22.12.2021, s. 56 om den samordnade planen om AI samt kommissionens strategiska framsynsrapport 2021.

⁽¹⁶⁾ Definierade av Europeiska unionens domstol enligt följande: De fria yrkena omfattar "verksamheter som bland annat har en utpräglad intellektuell karaktär, kräver en hög kvalifikationsnivå och vanligen omfattas av precisa och strikta yrkesmässiga bestämmelser" (dom C-267/99, I-7467, 2001).

⁽¹⁷⁾ EUT C 286, 16.7.2021, s. 8.

3.6.2 Utbildning av hybridprofiler som kombinerar juridik eller bokföring med it vore av stort värde inom dessa två verksamhetsområden, och särskilt för att förebygga risken för dataintrång i det senare.

Bryssel den 19 januari 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*
